

olmuşuq. Eyni zamanda, sizi mühüm vəzifələrə təyin edib və uzun illər onun rəhbərliyi altında işləmişiniz.

–Heydər Əliyevin diqqət və qayğısını mən həmişə hiss etmişəm. 1970-ci ildə Azərbaycanda Neft Sənayesi Nazirliyi ləğv olunanda və "Xəzərdənizneft" İstehsalat Birliyi yaradılanda o, mənə bu yeni qurumun baş direktorunun müavini - baş geoloq vəzifəsinə təyin etdi. İllər keçdi. Sovet İttifaqı dağıldı və müstəqilliyini elan etmiş Azərbaycanda Dövlət Neft Konserni - "Azərineft" təsis olundu. Bu qurumda mənə birinci vitse-prezident vəzifəsi təklif edildi və mən də təklifi qəbul etdim.

Yadımdadır, 1992-ci ildə Azərbaycan Dövlət Neft Konserninin əməkdaşlarından ibarət mütəxəssislər qrupu "Azəri" neft-qaz yatağının xarici şirkətlərlə birgə işlədilməsinə dair danışıqları davam etdirmək üçün ABŞ-ın Hyuston şəhərinə getmişdi. Orada eşitdik ki, Azərbaycanda hakimiyyət "cəbhəçilərin" əlinə keçib və onlar neft sənayesində də bəzi dəyişikliklər ediblər. Konsern ləğv olunub, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Neft Şirkəti (ARDNŞ) təsis olunub və Sənən Əlizadə konsernin prezidenti, mən isə birinci vitse-prezidenti vəzifəsindən azad edilmişəm.

1993-cü il iyunun 15-də Heydər Əliyevin hakimiyyətə qayıdışı Azərbaycanda böhranın yaşandığı bir ölkəyə gəlmək, burada iş görmək, sərmayə yatırmaq hər kəsin risk edəcəyi məsələ deyildi. Bu niyyətdə olanlar da böyük təşviş içərisində idilər. Yəni ki, sabitliyin olmadığı bir məkanda hansısa uğurlu və gələcəyi olan bir işdən danışmaq olduqca mücərrəd və ümitsiz idi.

Realıq belə idi və o vaxt Azərbaycanda ikinci dəfə siyasi rəhbərliyə gələn Heydər Əliyev vəziyyətin mürəkkəbliyini hamıdan yaxşı görürdü. Ulu öndərin yeni neft strategiyası o vaxt onun gərgin düşüncələrinin məhsulu kimi meydana gəldi. Bu strategiyanın təməli isə "Azəri", "Çıraq", "Günəşli" (dərinisulu hissə) yataqları ehtiyatlarının mənimlənməsinə başlamaqla qoyuldu.

– Yəqin xatırlayırsız ki, neft-qaz hasil etmək üçün xarici şirkətlərlə işbirliyinin qurulması dünya təcrübəsində geniş yayılmış bir üsul olsa da, Azərbaycanda buna münasibət bir-mənəli deyildi.

– "Azəri", "Çıraq" yataqlarının və "Günəşli" yatağının dərinisulu hissəsinin karbohidrogen ehtiyatlarının mənimlənməsi məsələsi iki variantdan birini seçməyi tələb edirdi: ya gərək ölkəmizin maliyyə-iqtisadi vəziyyətinin düzəlməsi üçün 30-40 il gözləyək, ya da xarici neft şirkətlərini respublikaya dəvət etməliydik. Əslində, müharibə və daxili

Heydər Əliyev-Azərbaycan dövlətinin qurucusu, milli neft strategiyasının banisi...

SOCAR-ın birinci vitse-prezidenti, akademik Xoşbəxt Yusifzadə ulu öndərdən danışır

Görkəmli geoloq Xoşbəxt Yusifzadə elmi-praktik fəaliyyətinin miqyası və önəmi ilə ölkəmizin neft sənayesinin canlı əfsanəsinə çevrilib. Bakı neftinin taleyini özünün həyat amalı seçən alimin ömrünün 70 ili Azərbaycan sənayesinin bu şöhrətli sahəsi ilə bağlı olub. Təkcə onu demək lazımdır ki, Xoşbəxt müəllim ölkəmizdə milyardncı və 2 milyardncı ton neftin hasil olunmasında iştirak etmiş nadir soydaşlarımızdan biridir.

Milli neft geologiyasının lideri sayılan Xoşbəxt Yusifzadənin birbaşa iştirakı ilə Xəzər dənizinin Azərbaycan, Türkmənistan və Rusiya sektorlarında 20-dən çox neft və qaz yatağı kəşf olunub. Dünyada məşhur "Azəri", "Çıraq" və "Günəşli" yataqlarının aşkar edilib xarici şirkətlərlə birgə istismara verilməsi də bu böyük alimin adı ilə sıx bağlıdır. "Əşrəfi", "Qarabağ", nəhəng "Şahdəniz" qaz-kondensat, iri "Abşeron", "Ümid" kimi yataqların kəşf edilməsində də onun xidmətləri dənizləndirilməz. Bütün bunların dəyəri olaraq 2022-ci ilin dekabrından geoloq alimin şəərəfinə quraşdırılmış "Akademik Xoşbəxt Yusifzadə" tankeri Xəzərdə neftdaşıma donanmasına daxil edilib. Bununla, Xoşbəxt müəllim sağlığında gəmiyə adı verilmiş ilk soydaşımız sayılır.

Uzun illərdən bəri dənizdə neft-qazçıxarmanın rəhbərlərindən biri olmuş, müstəqillik illərində isə Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətinin birinci vitse-prezidenti vəzifəsində çalışan akademik Xoşbəxt Yusifzadənin karyera və şöhrət yolu ümummillə lider Heydər Əliyevin Azərbaycan rəhbərliyinin hər iki dövrü və Moskvada ali dövlət postunda çalışdığı illərlə sıx bağlı olub. Beləliklə, "Heydər Əliyev İli"ndə növbəti müsahibimiz ulu öndərlə uzun illər yaxın ünsiyyətdə olmuş, onun rəhbərliyi altında çalışmış, etimadını yüksək səviyyədə doğrultmuş kadrlardan biri – neft sənayesinin qocaman fəalini Xoşbəxt Yusifzadədir.

– Sizinlə, "Heydər Əliyev İli"nin – 2023-cü ilin may ayında görüşürük. Aradan keçən illər bu tarixi şəxsiyyətin necə böyük ideya və əməllərə sahib olduğunu döndə-döndə xatırladı. Heydər Əliyevlə ilk görüşünüzü necə xatırlayırsınız?

–Adı dünyanın müasir tarixinə müstəqil Azərbaycan dövlətinin qurucusu kimi yazılmış Heydər Əliyev təmsil etdiyim yaşlı nəslin gördüyü və yaxşı tanıdığı ən parlaq, ən zəkali və ən müdrik insan, həm də mürəkkəb dünya siyasətində ən görkəmli simalardan biri idi. Onunla ilk tanışlığım 1967-ci ildə olmuşdu. Ulu öndər o vaxt Azərbaycan Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsinin sədri idi. Türkiyənin o zamankı Baş naziri Süleyman Dəmirəl Moskvada keçirdiyi rəsmi görüş və danışıqlardan sonra Azərbaycana gəlmişdi. Bu zaman o, dəniz neftçilərinin işi ilə tanış olmaq istəmişdi. Süleyman Dəmirələ dəniz yataqları barəsində məlumat vermək isə mənə həvalə olunmuşdu.

O vaxt hörmətli qonağı Qum adasında müşayiət edən rəsmi şəxslərdən biri də DTK sədri Heydər Əliyev idi. Onda Türk dünyasının iki böyük oğlu ilə bir gündə tanış olmuşdum. Sonralar bizim çox görüşürəmiz oldu. Tale mənə bütün həyatımı Azərbaycan xalqının tərəqqisinə həsr etmiş və unudulmaz insanın isteklərini gerçəkləşdirməkdə yaxından iştirak etmək, tapşırıqlarını yerinə yetirmək, rəğbətini qazanmaq və ondan yüksək diqqət və qayğı görmək xoşbəxtliyini nəsb edib.

–Heydər Əliyevin 1969-cu ildə Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi seçilməsi ilə cəmiyyətdəki hərtərəfli canlanma və yüksəliş neft sənayesindən də yan keçmədi. Neft sənayesinin yenidən inkişafı, Azərbaycan neftinin itirilmiş şöhrətini bərpa etmək uğrunda mübarizə ... Yadımdadır qalanlardan danışın.

– Ötən əsrin altmışıncı illərində Azərbaycana gələn xarici qonaqların əksəriyyəti dənizdəki neft mədənlərini görmək, neftçilərimizlə görüşüb söhbət etmək istəyirdilər. Bir az əvvəl adını çəkdiyim Yünidən inkişafı, Azərbaycan neftinin itirilmiş şöhrətini bərpa etmək uğrunda mübarizə ... Yadımdadır qalanlardan danışın.

– Ötən əsrin altmışıncı illərində Azərbaycana gələn xarici qonaqların əksəriyyəti dənizdəki neft mədənlərini görmək, neftçilərimizlə görüşüb söhbət etmək istəyirdilər. Bir az əvvəl adını çəkdiyim Yünidən inkişafı, Azərbaycan neftinin itirilmiş şöhrətini bərpa etmək uğrunda mübarizə ... Yadımdadır qalanlardan danışın.

Bütün bunlar 1970-ci ildən bilavasitə dənizin içərilərinə doğru istiqamətləndirilmiş mühüm təşkilati tədbirlərin məntiqi davamı idi. Həmin il Azərbaycanın Neft Sənayesi Nazirliyi ləğv olundu və əvəzində "Azərneft" və "Xəzərdənizneft" istehsalat birlikləri yaradıldı. SSRİ Neft Sənayesi Nazirliyi Azərbaycan neftçilərinin dəniz şəraitindəki iş təcrübəsini nəzərə alaraq, Xəzərin bütün sektorlarında – İranla sərhəddən Şimali Xəzərədək uzanan çox geniş bir ərazidə geoloji-kəşfiyyat, qazma, işlənmə, istismar işlərini və s. bizə həvalə etdi. Beləliklə

də Xəzərin dərinliklərində neft və qazla zəngin yataqların kəşf edilməsinə imkan yarandı. İndi adları dünyada məşhur olan "Günəşli", "Azəri", "Çıraq", "Şahdəniz", "Kəpəz" yataqları kəşf olundu.

–Demək istəyirsiniz ki, az bir zamanda həyata keçirilən proqram xarakterli tədbirlər, o cümlədən neftçilərin dəniz şəraitindəki iş təcrübəsini öyrənilməsi, onlara göstərilən qayğının və etimadın artırılması Azərbaycanın neft sənayesini də tənəzzüldən qurtardı!

–Heydər Əliyevin rəhbərliyi dövründə respublikanın neft ehtiyatları iki, qaz ehtiyatları isə üç dəfə artırıldı. Sovet İttifaqı dağılanaq dənizin Türkmənistan, Qazaxıstan və Rusiya sektorlarında da səmərəli kəşfiyyat işləri apararaq Azərbaycan neftçiləri dənizdə 350-dən çox struktur aşkar etdilər. Onlar Xəzərin Azərbaycan sektorunda yeni yataqlarla yanaşı, dənizin Türkmənistan, Rusiya və Qazaxıstan sektorunda onlarca yeni yataqlar kəşf etdilər. Ötən əsrin 70-80-ci illəri neft sənayemizin tarixində, əsasən, bu faktlar və hadisələrlə yadda qalır. Həmin illərdə görülmüş işlərin, yaradılmış infrastrukturun müstəqillik dövründə respublikamız üçün çox böyük faydası oldu.

70-ci illərdə Azərbaycanın yüzlərlə neftçisi SSRİ-nin orden və medallarına, fəxri adlara layiq görüldü. Beş nəfərə Sosialist Əməyi Qəhrəmanı adı verilmis, bir nəfər isə "Əmək şöhrəti" ordeninin hər üç dərəcəsi ilə təltif olunmuşdu. O illərdə mən də ulu öndərin diqqətindən kənar qalmadım. Neft sənayesinin inkişafında xidmətlərim iki Qırmızı Əmək Bayrağı və bir "Şərəf nişanı" ordeni ilə qeyd edildi. Ulu öndər insanlara güvənirdi, eyni zamanda, onların zəkasını və əməyini çox yüksək qiymətləndirirdi.

–Yeri gəlmişkən, qeyd edək ki, ümummillə lider həmişə sizə də güvənib, hətta ən mötəbər məclislərdə dəfələri bu böyük etimadın şahidi

canın ictimai-siyasi həyatında baş verən yeni dəyişiklik idi. Bu dövrdə ARDNŞ rəhbərliyində də dəyişiklik oldu. Natiq Əliyev şirkətin prezidenti təyin edildi. Ötən əsrin 60-cı illərinin sonlarından üzü bəri diqqət və qayğısını daim hiss etdiyim ulu öndər o vaxt mənə də böyük etimad göstərdi. Məni yenidən ARDNŞ-nin geologiya, geofizika və yataqların işlənməsi üzrə vitse-prezidenti təyin etdi. Bizim o qədər görüşürəmiz olub ki! Həmişə mənə gülə-gülə qarşılayıb, gülə-gülə xoş təbəssümlə salamlayıb, işimi, təcrübəmi yüksək qiymətləndirirdi.

–Ötən əsrin 90-cı illərində – böhranlı illərdə yeni milli neft strategiyası ideyasının ortaya çıxması hansı reallıqlardan doğurdu?

–1991-ci ilin sonunda dünyanın siyasi xəritəsində böyük dəyişiklik baş verdi. Sovet İttifaqı dağıldı. Keçmiş müttəfiq respublikalar müstəqillik əldə etdilər. Azərbaycan da öz milli müstəqilliyini elan etdi. Lakin bu vaxt respublikada acınacaqlı bir vəziyyət yaranmışdı. Keçmiş ittifaq respublikaları ilə əlaqələr qırılıb, maliyyə və texniki təchizat məsələləri son dərəcə kəskinləşmiş, iqtisadiyyat iflic olmuşdu. Siyasi həyat qeyri-sabit idi, işsizliyin və yoxsulluğun səviyyəsi təşviş doğurdu. Belə bir mürəkkəb şəraitdə respublika iqtisadiyyatını neft-qaz sənayesi xilas edə bilərdi. Amma o dövrdə neft və qaz sənayesinin özü də ağır böhran içində idi.

Azərbaycanda müstəqilliyi, suverenliyi, dövlətçiliyi qoruyub saxlamaq onu əldə etməkdən qat-qat çətindir, – söyləyən ulu öndər yaxşı bilirdi ki, ağır vəziyyətdən çıxmaq üçün dünyanın nəhəng, qüdrətli şirkətlərini, onların maddi və texniki potensialını Azərbaycana cəlb etmək lazımdır. Amma bu olduqca çətin bir məsələ idi. Ən önəmli də zərər müharibəyə cəlb edilməsi və daxili çəkişmələrin tüğyan etdiyi, hakimiyyət

çəkişmələrin, eləcə də hakimiyyətsizliyin yoxsullaşdırdığı respublika bu işlərin öhdəsindən gəlmək gücündə deyildi. Buna görə də Azərbaycan Prezidenti bizi – neftçi mütəxəssisləri ətrafına toplayıb, məsələnin aydınlaşdırılmasının zərurliyini qeyd etdi, məsləhətləşdi və nəticədə fikir belə oldu ki, xarici neft şirkətlərini ölkəmizə dəvət etmək lazımdır.

Qeyd etməliyəm ki, xarici şirkətlərlə işbirliyinin qurulmasından dünyanın demək olar ki, bütün neft ölkələrində – ABŞ, Böyük Britaniya, Norveç və başqaları geniş istifadə edirlər. Bunun səbəbi məlumdur: neft sənayesi böyük sərmayə qoyuluşu tələb edir və heç bir ölkə, xüsusilə də dənizdə bu riskli işə təklildə gəlmək istəmir.

Xatırladım ki, Xəzər dənizində xarici şirkətlərlə birlikdə iş görmək ideyası bizdə hələ keçmiş ittifaq dövründə – ötən əsrin 80-ci illərinin sonlarında meydana gəlmişdi. Danışıqların reallaşması Heydər Əliyevin respublika rəhbərliyində ikinci qayıdışından sonra mümkün oldu. Bütün mürəkkəb məsələlər barəsində dünyanın 7 ölkəsinin 11 məşhur neft şirkəti ilə razılıq əldə edildi. 1994-cü il sentyabrın 20-də Azərbaycan xalqının ümummillə lideri Heydər Əliyevin rəhbərliyi və respublika Prezidenti cənab İlham Əliyevin bilavasitə iştirakı ilə işləyib hazırlanmış və tarixə "Əsrin müqaviləsi" kimi düşmüş məşhur sənəd imzalandı. Bununla da Azərbaycanın yeni neft strategiyası həyata vəsiqə aldı. Yeri gəlmişkən deyim ki, Prezident Heydər Əliyevin fərmanı ilə 2001-ci ildən sentyabrın 20-si ölkəmizdə "Neftçilər Günü" kimi qeyd olunur.

(ardı var)

Söhbəti hazırladı: Namiq ƏHMƏDOV, "Xalq qəzeti"